

Ив. Г. Илиев,

доцент, доктор,

Пловдивски университет, Филиал „Любен Каравелов“,

бул. „Беломорски“ 26, Кърджали, 6600, България,

тел. : +359886787696,

ivan_iliev20002000@yahoo.com

М. Р. Георгиева,

асистент,

Пловдивски университет, Филиал „Любен Каравелов“,

бул. „Беломорски“ 26, Кърджали, 6600, България,

тел : +359887083661,

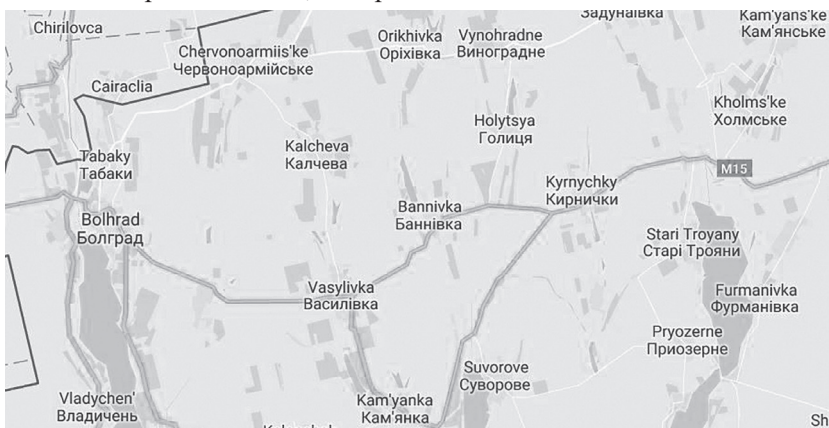
mrg2002@abv.bg

ОСТАТЪЦИ ОТ ЕРКЕЧКОТО ШИРОКО Ê В БЕСАРАБСКИ БЪЛГАРСКИ ГОВОРИ

В статията се разглежда наличието на специфичния звук широко *ê* на мястото на старобългарската голяма носовка и на старобългарския голям ер в два бесарабски български говора – тези на селата Калчево и Виноградное, Болградско. Досега явлението не е било забелязано от изследователите на българските говори в Украйна, включително от авторите на *Атлас българских говоров* в СССР и от Светлана Топалова, която е написала монография за калчевския говор. Авторите на статията показват редица примери за употреба на споменатия звук, като изказват хипотеза, че той е пренесен в Калчево и Виноградное от жители на съседното село Голица, където звукът първоначално е бил в нормална употреба, но вече не се пази, тъй като оригиналният голички говор е изчезнал.

Ключови думи: български език, български диалекти, българска диалектна фонетика, Бесарабия.

Постановка на проблема. В настоящата статия се разглежда наличието на звука *ê* на мястото на старобългарските Ж, ъ в бесарабските български говори, конкретно в тези на селата Калчево и Виноградное, Болградско. Явлението досега не е отбелязвано в наличните публикации върху българските говори в Бесарабия, което прави изследването актуално. Въпросният звук е характерен за така наречения еркечки балкански говор в България. Той обхваща селата Козичино (Еркеч), Поморийско, и Голица, Варненско, както и редица села колонии в Североизточна България. Важна особеност на еркечкия говор е изговорът на удължено широко *ê* на мястото на старобългарските голяма носовка и голям ер: *mê:ш* 'мъж', *zê:n* 'зъб', *dê:ш* 'дъжд' [1, с. 116]. Тъй като село Голица, Болградско, е заселено от жители на Голица, Варненско, предполага се, че в миналото явлението се е срещало и там, макар че в наши дни това вече не е така.

Карта на района с изследваните български села в Бесарабия (Източник: google maps).

Анализ на предишните постановки по въпроса. В излязлата досега литература върху българските говори в Бесарабия употреба на

ê на мястото на старобългарската голяма носовка и на големия ер се отбелязва за няколко селища, но не и за изследваните от нас Калчево и Виноградное. В АБГ СССР – карта N: 2 [2, с. 43], наред с произношение на Ж, ъ под ударение в средата на думата като обикновено ъ; като веларно Ъ в селата Главан, Криничное, Кубей, Кирсово, и т. н.; произношение като *ä* (*ê*) е показано за олшанския български говор и по-рядко за говора на село Терновка (днес квартал на град Николаев), Акимовски район на Запорожка област. С примери от Бунина [3, с. 19] за олшанския диалект това изглежда почти по същия начин като в еркечкия говор: *mäsh* (= *mêsh*) 'мъж', *zän* (= *zên*) 'зъб', *näm* (= *nêm*) 'път'.

В АБГСССР не се показва рефлекс *ê* на старобългарската голяма носовка и на големия ер в говора на Голица, Бесарабия, и това е логично, понеже в резултат на размествания на населението, започнали още след Кримската война от 1853–1856 година, сега той е балкански говор от подбалкански сливенски тип, което се потвърждава и от нашите наблюдения – ние също не отбелязахме употреба на *ê* в съвременния бесарабски голишки говор. Поради посочената причина по отношение на говора в село Голица, Болградско, авторите на цитирания АБГСССР на с. 31 дори отбелязват, че са се отказали от възстановяване на традиционните му черти.

Село Калчево е създадено между 1857–1862 г. и първоначално населението му е било доста смесено, като в него постепенно се налага чийшийският говор на туканците от Болград, който вече не се говори там [4, с. 13; 5, с. 18, 24]. Говорът на Калчево е доста подробно изследван в посочената работа на покойната Светлана Топалова, с която единият от авторите на статията се познаваше лично. В работата [Пак там, с. 35] авторката все пак отчита факта, че в говора на Калчево, в който според нея има 6 гласни (*a*, *e*, *o*, *ъ*, *и*, *у*), които почти не се отличават от съответните гласни в книжовния български език, гласната *ъ* след меки съгласни под ударение понякога се доближава до *e*: *върв'ът/вървѐт*, *лип'ъ/лип'ѐ*. Но тя е пропуснала факта, че в някои случаи не става въпрос за обикновено *e*, а именно за широкото *ê*, така характерно за еркечкия говор. И не е потърсила обяснение на явлението.

Село Виноградное (Хасанбатър) е основано по различни източници или през 1821 година [6, 7], или след Руско-турската война от 1828–29 г. [8, с. 11] от изселници от село Маломир (Карапча), Ямболско. Потвърждение на въпросната информация получихме и от господин Йордан Маринов Тодоров – кмет на село Маломир, Ямболско, и от господин Иван Василиевич Михайлов – кмет на село Виноградное, Болградско. Петрова и Берова [9, с. 95] определят неправилно говора на населението в село Маломир (Карапча) като казанлъшко-карловски (подбалкански). Освен това те неправилно използват термина *подбалкански* като синоним на казанлъшко-карловски, защото *подбалкански* по принцип се назовават говорите между Сливен и Стара Загора. Подбалканска (в смисъл на сливенска) особеност на описания накратко и в БДА [10] маломирски говор, който наистина има някои отлики от говорите на съседните ямболски села, е употребата на глаголи от типа *читà, митà* (лични наблюдения).

Говорът на село Виноградное е почти неизвестен. В коментарите към АБГСССР за него почти не се дава информация. За него все пак се знае (примерно от цитираните по-горе работи на Колесник и Топалова), че спада към балканските говори, които използват член *-ъ* за мъжки род единствено число и в които се употребяват глаголи на *-а* в 1 л. ед. ч. сег. вр. (*четà, метà* и т. н.). Това се потвърждава и от нашите наблюдения. Главните особености на говора в село Виноградное ще бъдат обект на отделно проучване.

Цел на статията. Статията ни цели да покаже примерите, в които се среща звук *ê* на мястото на старобългарските *Ж, ъ* в двата български говора, за които звукът първоначално не е бил обичаен (Калчево и Виноградное, Болградско), както и да обясни откъде е пренесено това явление. Материалът за изследването беше събран по време на две посещения в Бесарабия през 2016 и 2017 година.

Преглед на диалектния материал. А. От село Калчево. Още по пътя към Калчево от таксиметровия шофьор, който беше родом от същото село и се казваше Дмитри – бивш военен, служил и в Ирак, беше чула думата *пѐт* 'път'. От анонимна възрастна информаторка, с която бе разговаряно в кметството на селото, бе записан примерът

*свит 'авъ свитѣнь вудѣ, прѣскъ 'осветява светена вода, пръска'. Макар че въпросната информаторка нямаше желание за разговор, тя ни заведе при по-приказливи жители на селото, а именно при дядо Кольо и баба Клава Гиневски. От тях бяха регистрирани редица примери, в които вместо голямата носовка и големия ер се използваше или обикновено *e*, или широко *é*: *ут кѣштъ нъ кѣштъ одѣт; т'а върви, кунѣте гъ дѣрпѣт; със вудѣ; ну бѣлгарски; дѣрвен; вървѣт.**

Най-много примери за употреба на *é*, наред с *ъ* и *e*, обаче бяха записани от Валя Плачкова, на средна възраст, която работи като библиотекарка в Българския център в Болград и също е от Калчево. Някои от тях (а и от другите, включително във Виноградное) са с дълго широко *é*: като в еркечкия говор. Например: *Ас ми устѣна съдѣ идѣн зѣп <...>, зѣп; Ас сънувах идѣн страш ън сѣн <...>, страш ѣн сѣн; Удѣри гу със прѣчкѣтъ, удѣри гу със прѣчкѣтъ <...>, удѣри гу със прѣчкѣтъ ну гърбѣ <...>, дѣ му стѣгни ѣкѣла; дѣ пусѣхни <...>, дѣ б ъе тѣнкѣ курѣтъ; чѣпкъм вѣлнѣ <...>, жѣ гъ упирѣ: <...> вичиртѣ; фкусъ и кѣф бѣши <...>; кѣкто 'както (обикновено произнасяно както кѣкто)'; бѣчва; трѣтка 'трѣтка'; за суфрѣта; скѣпу бѣши; л'убуфтѣ; свикѣрва; трудѣ; бѣкѣри; чурбѣ; чѣвѣн – гѣтвихми чурб ѣ ф нѣгу <...> чурбѣ, кѣвѣрмѣ, чурбѣ; А жѣ изл'аа нѣ п ѣт ѣ <...>, нѣ п ѣт ѣ.*

Разбира се, честотата на употреба на *é* варира при отделните информатори. В отделни случаи, освен *é* или *e*, на мястото на *ъ* от старобългарските Ж, *ъ* много рядко се среща веларно Ъ (шуменска особеност, характерна за различни села от региона) или ударено Милетичево *е*: *на кЪра, бѣлгари*. За достоверност образци от говора на село Калчево, Болградско, могат да се чуят в интернет (youtube.com: Българска диалектология: Калчево, Бесарабия).

Б. От село Виноградное. Когато при второто посещение в Бесарабия през 2017 година споменатото явление беше отбелязано и в друго съседно на Голица село – Виноградное, стана ясно, че тук няма случайност или изолирана употреба на широкото *é*, а определено става въпрос за закономерност, дължаща се на влиянието на стария голишки говор. Поради ограничения във времето за написването на статията беше прегледан материалът само от две информа-

торки, без да успеем да подготвим аудиофайл, но и това ще стане в бъдеще. Характерно за Виноградное е вариативното произношение на въпросителното наречие 'как', което по принцип се произнася *кък* в много български говори. Бяха регистрирани варианти като *кык*, *кйк*, също така и с веларно Ъ – *кЪк*, наред с *кѣкту* 'както'. Но да се върнем на примерите с *ѐ/е/ь*.

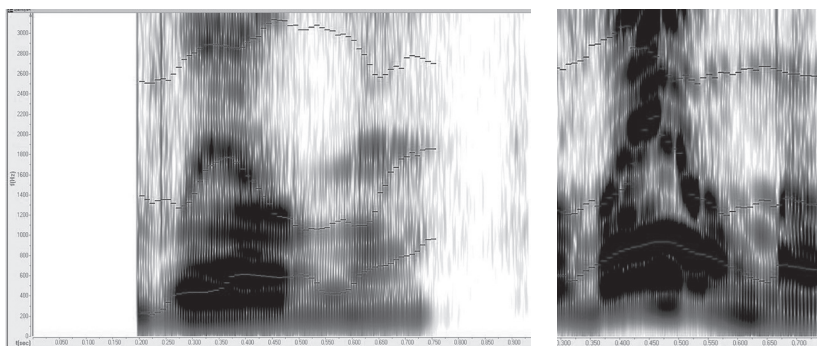
От Мария Велева (72-годишна) бяха записани следните думи и фрази: *с мъжѐ си* 'с мъжа си'; *скѐру шь бѐе двѐ гудѝни* 'скоро ще бъде <...>'; *ка̀звѐт* (извън ударение); *туп 'ѐт* 'топят'; *и ми гу дунисѐт* 'и ми го донесат'; *разбѐркам и гу загѐна* <...>, *загѐна гу*; *и съ цидѐт* 'и се цедят'; *тѐ кѣту нѣпѣлни кѣструлѣтъ* <...>; *удрѐжѣт, изнисѐт им нѣ пѣт 'а*; ... *ку до̀йат у мѐсець идѝн пѣт* 'ако дойдат един път в месеца'; *у кѣшти*; *ѝдеа пу кѣра* <...>, *по кѣра*; *и тѐ зѣмрѐзни*.

От Мария Михайлова (80-годишна) също бе извлечен ценен материал: „*скѣпу*” *дѣмъми* <...>, *дѣмъми* „*ск`ъпу*”; *кѣкту*; *ка̀тъ сѣбу̀тъ* 'всяка събота'; *амо кЪ:ж!*; *рѣсим* 'рѣсим'; *шь бѐде* 'ще бъде'.

Когато накрая на разговора баба Маруся беше попитана: „Нали не се измори много?” – тя отговори: – *Нѐ, на гѣс сид`а̀х! Нѣ гѣс кѣту сидѝш, тѐ пучѣвшѝ*. – На какво си диши? – *Ми нѣ гѣс, нѣ жѝпѣтъ съ дѣмъ* <...> И на сбогуване тя пожела „*Лѣк пѣт!*”

В. Позиции на употреба на *ѐ*. Изследвайки употребите на *ѐ* в двата посочени говора, може да се види, че този звук се използва закономерно в средата на думата (*гѣс, пѣт, скѣпу, прѣчкѣтъ, ѣкѣла, зѣмрѐзни*); в окончанието на глаголите за 1 л. ед. ч. и 3 л. мн. ч. сег. вр. (*жѣ упирѣ, плитѣ; вървѣт, дунисѣт*); в ударения определителния член за м. р. ед. ч. (*гърбѣ, трудѣ, с мъжѣ си*); в удареното окончание на имената от ж. р. ед. ч., което е наследник на старото винително окончание –Ж (*вудѣ, чурбѣ, кѣвѣрмѣ, курѣтъ*). По-необяснима е употребата на *ѐ* в члена за ж. р. ед. ч. (*л`убуфѣтѣ, вичирѣтѣ*). Вероятно тя се е появила чрез преосмисляне на членната морфема в окончание за ед. ч. Вижда се, че по аналогия замяната може да се извършва и в чужди заемки (*ѣкѣла*).

Г. Произход на явлениято. С. Топалова не съобщава за преселване на жители на Голица в Калчево, но някои от нашите информаторки от

Графики на думата *вълна* в говорите на Калчево (вляво) и Козичене (вдясно).

второто село посочват изрично такива данни (вж. аудиофайла). Александра Желязкова, на средна възраст, читалищен работник в Калчево, казва, че „прѣдките” на покойния ѝ мъж дошли в Калчево точно от Голица. Няма съмнение, че по същия начин най-важната особеност на еркечкия голички говор е проникнала и във Виноградное. За сравнение може да се видят графиките на думата *вълна* 'вълна' от Калчево и от Козичене. За второто село материалът е взет от www.youtube.com: Българска диалектология: Козичене, Поморийско. Там може да се чуе произношението на още много думи с *ѐ* в еркечкия говор.

Д. Евентуално разпространение на *ѐ* и в други селища. В още някои изследвания също се споменава за наличие на звук *ѐ* в други български села в Украйна, като не винаги той се разграничава от веларното *Ъ* или от други *ъ*-звукове. В. Колесник [11, с. 140] отбелязва, че в гюлменския говор на с. Евгеновка (говорен от преселници от ямболското село Гюлмен – сега Роза), *ъ* от стб. *ъ*, *ь*, под ударение се произнася по-напрегнато, отколкото в литературния български, каквото произношение според нея се среща и в говора на селата Кирнички, Кирютня, Ореховка и в олшанските говори, затова при писане местните жители го отбелязват с *э* (авторката явно смесва звука *ъ* в Кирнички, който ще коментираме по-долу, с широкото *ѐ* в олшанския говор, което бе коментирано по-горе). Примерът, който В. Колесник използва, показва, че в гюлменския говор става

въпрос по-скоро за *ê*: тя отбелязва, че в резултат на смесването на гласните се получава омонимия от типа *пр`ъчка – прэчка*. Произношението *прэчка*, според Колесник, е недопустимо, защото съвпада с *прèчка* (рус. *помеха*). На друго място [12, с. 10–11] В. Колесник в съавторство със З. Барболова обсъжда фонемата *ъ* в смесения балканско-мизийско-рупски говор на село Кирнички, Бесарабия, също със сливенско-ямболска съставка [Пак там, с. 7]. Според В. Колесник и З. Барболова „на мястото на *ъ* под ударение местните жители (от Кирнички) с филологическо образование редовно изписват руската буква *э*: *вэнкашен, бэчва, сэн, мэш* <...> Това е звук, който слухово се възприема като *ъ*, но със слаб призвук на *е*, поради което се създава впечатление за дифтонг *ъе*. Специално изследване със съответна апаратура не е направено, поради което не се наемаме (В. Колесник и З. Барболова) да правим подробно описание на учленителния процес на този звук. Със сигурност може да се твърди само, че мястото му на учленение е значително по-напред, отколкото на характерния за българския книжовен език вокал *ъ* под ударение. По своето звучене този звук се доближава до родопското широко *ъ*.”

За съжаление не разполагаме (Илиев и Георгиева) с диалектен аудио материал от село Кирнички, което също е съседно на Голица (!) – виж приложената карта, но трябва да отбележим, че ако мястото на учленение на звука *ъ* в Кирнички наистина е по-напред, тогава този звук се доближава до Милетичевото *е*₀ (сравни с Калчево!), ако е над обикновеното *е*; а произношението му се доближава и до *ê*, ако стои под обикновеното *е*. Освен това е логично местните жители с филологическо образование с буквата *э* да отбелязват именно широкото *ê*, което се използва и в някои заемки в руски – като *маэстро, поэт* и др. А споменатото родопско широко *ъ*, което познаваме много добре, е по-задан звук, който се намира между *ъ*, *а* и *ô*. Интересно е, че С. Топалова [Цит. съч., с. 20] неволно отбелязва произношение на *ê* и в Калчево – когато казва, че второто, по-малко известно, име на Калчево е *Къшилз* (*з* = *э*), *Къшилити*. По-нататък [Пак там, с. 20–23] тя погрешно тълкува името като форма за множествено число с окончание *-е*, а всъщност тук става въпрос за стара акузативна форма (*Къшилê*), превърнала се в обща.

Изводи. Макар че в съвременния говор на село Голица, Болградско, вече не се среща употреба на звука *ê*, наличието му в говорите на съседни села – Калчево и Виноградное, и евентуално в говора на Кирнички (по косвени данни), както и информацията за преселване на българи от Голица поне в Калчево, не оставят съмнение, че явлението е пренесено в тези села от голичани, които за се заселили сред коренното население на селата Калчево и Виноградное (и евентуално на Кирнички). Разбира се, в потока на речта звукът *ê* не се изговаря еднакво всеки път от информаторите от Калчево и Виноградное, а с различна ширина, чак до обикновено *e* – изтъквано е [13, с. 19], че в различни български говори се срещат различни типове широко *ê*. Но при всички положения данните за явлението променят някои стари виждания за българската диалектна фонетика в Бесарабия.

Библиография

1. Стойков Ст. Българска диалектология / Ст. Стойков. – София : Издателство на БАН, 1993.
2. Атлас болгарских говоров в СССР. Вступительные статьи. Комментарии к картам. Сост. : С. Б. Бернштейн, Е. В. Чешко, Э. И. Зеленина; под ред. С. Б. Бернштейна. – М. : Изд-во АН СССР, 1958.
3. Бунина И. К. Лексический состав говора ольшанских болгар : Статьи и материалы по болгарской диалектологии СССР / И. К. Бунина. – М. : Изд-во АН СССР, 1953. – С. 3–86.
4. Бернштейн С. Б. Болгарские говоры южного Буджака / С. Б. Бернштейн // Статьи и материалы по болгарской диалектологии СССР. – М., 1952. – Вып. 3. – С. 5–20.
5. Топалова С. Говорът на село Калчево, Болградско – Бесарабия. Речник / С. Топалова // Българските говори в Украйна. – Том 5. – Одеса, 2009.
6. URL: www.bulgarnation.com/ (Одеска област, Южна Бесарабия, Болградски район).
7. Болгарское народное собрание. География болгар в Украине. URL: <http://ua-bg.com/bessarabian-bulgarians/>
8. Колесник В. А. Говорите по-български правилно. Болгарско-руско-украинский диалектный словарь / В. А. Колесник. – Одеса : Маяк, 1991. – 176 с.
9. Петрова А., Берова Д. Топонимията на Ямболско. – Велико Търново : Астарта, 2013. – 498 с.

10. Стойков Ст., С. Берншейн. Български диалектен атлас. 1. Югоизточна България. Част първа. Карти; Част втора. Статии, коментари, показалци. – София : Изд-во на БАН, 1964.

11. Колесник В. Евгеновка (Арса) : ономастика. Говор. Словарь / В. Колесник. – Одесса : Гермес, 2001. – 287 с.

12. Барболова З., Колесник В. // Българските говори в Украйна. – Одеса : Астропринт, 1998. – Вип. 1. – 158 с.

13. Жобов В. Звуковете в българския език / В. Жобов. – София : Сема РИШ, 2004. – 123 с.

АБГ СССР – Атлас болгарских говоров в СССР

БДА – Български диалектен атлас

References

1. Stoykov St. Blgarska dialektologiya / St. Stoykov. – Sofiya : Izdatelstvo na BAN, 1993.

2. Atlas bolgarskikh govorov v SSSR. Vstupitel'nye stat'i. Kommentarii k kartam. Sost. : S. B. Bernshteyn, E. V. Cheshko, E. I. Zelenina; pod red. S. B. Bernshteyna. – M. : Izd-vo AN SSSR, 1958.

3. Bunina I. K. Leksicheskiy sostav govora ol'shanskikh bolgar : Stat'i i materialy po bolgarskoy dialektologii SSSR / I. K. Bunina. – M. : Izd-vo AN SSSR, 1953. – P. 3–86.

Bernshteyn S. B. Bolgarskie govory yuzhnogo Budzhaka / S. B. Bernshteyn // Stat'i i materialy po bolgarskoy dialektologii SSSR. – M., 1952. – Vyp. 3. – P. 5–20.

5. Topalova S. Govort na selo Kalchevo, Bolgradsko – Besarabiya. Rechnik / S. Topalova // Blgarskite govori v Ukrayna. – Tom 5. – Odessa, 2009.

6. URL: www.bulgarnation.com/ (Odeska oblast, Yuzhna Besarabiya, Bolgradski rayon).

7. Bolgarskoe narodnoe sobranie. Geografiya bolgar v Ukraine. URL: <http://ua-bg.com/bessarabian-bulgarians/>

8. Kolesnik V. A. Govorite po-bolgarski pravil'no. Bolgarsko-russko-ukrain-skiy dialektnyy slovar' / V. A. Kolesnik. – Odessa : Mayak, 1991. – 176 p.

9. Petrova A., Berova D. Toponimiyata na Yambolsko. – Veliko Trnovo : Astarta, 2013. – 498 p.

10. Stoykov St., S. Bernsheyn. Blgarski dialekten atlas. 1. Yugoiztochna Blgariya. Chast prva. Karti; Chast втора. Statii, komentari, pokazaltsi. – Sofiya : Izd-vo na BAN, 1964.

11. Kolesnik V. Evgenovka (Arsa) : onomastika. Govor. Slovar' / V. Kolesnik. – Odessa : Germes, 2001. – 287 p.

12. Barbolova Z., Kolesnik V. // Blgarskite govori v Ukraina. – Odesa : Astroprint, 1998. – Vip. 1. – 158 p.

13. Zhobov V. Zvukovete v blgarskiya ezik / V. Zhobov. – Sofiya : Sema RSh, 2004. – 123 p.

Ів. Г. Ілієв,

доцент, доктор

Пловдивського університету, Філіал „Любен Каравелов“,

бул. „Беломорски“ 26, м. Кирджалі, 6600, Болгарія,

тел : +359886787696,

ivan_iliev20002000@yahoo.com

М. Р. Георгієва,

асистент

Пловдивського університету, Філіал „Любен Каравелов“,

бул. „Беломорски“ 26, м. Кирджалі, 6600, Болгарія,

тел : +359887083661,

mrg2002@abv.bg

ЗАЛИШКИ „ШИРОКОГО Е” (ê)

В БЕССАРАБСЬКИХ БОЛГАРСЬКИХ ГОВІРКАХ

У статті розглянуто проблему особливостей фонетичного складу словоформ бессарабських болгарських говірок у селах Калчево і Виноградне Болградського району: наявність у них особливого звука, так званого „е широкого” (ê) замість староболгарського *o* носового та *ъ*. Це явище залишилося за межами наукових досліджень дослідників болгарських говірок України, включаючи авторський колектив *Атласу болгарських говорів в СРСР* і авторку монографії, присвяченої калчевській говірці, С. Топалову. Стаття містить приклади вживання фонему „е широке”, а також авторську гіпотезу про те, що в діалектній болгарській говірці мешканців сел Калчево і Виноградне ця фонема проникла з втраченої нині говірки жителів села Голиця, у якій вона вживалась.

Ключові слова: болгарська мова, болгарські діалекти, болгарська діалектна фонетика, Бессарабія.

Ив. Г. Илиев, М. Р. Георгиева

ОСТАТКИ „ШИРОКОГО Е” (ê) В БЕССАРАБСКИХ БОЛГАРСКИХ ГОВОРАХ

В статье рассматривается проблема особенностей фонетического состава словоформ бессарабских болгарских говоров населения сел Калчево и Виноградное Болградского района: наличие в них особого звука, так называемого „е широкого” (ê), вместо староболгарского *о* носового и ъ. Данное явление осталось за рамками научных изысканий исследователей болгарских говоров Украины, включая авторский коллектив создателей *Атласа болгарских говоров в СССР* и автора монографии о калчевском говоре С. Топалову. Статья содержит ряд примеров употребления фонемы „е широкое”, а также авторскую гипотезу о том, что в диалектные болгарские говоры жителей сел Калчево и Виноградного данная фонема проникла из утраченного в настоящее время говора жителей села Голица, в котором она употреблялась.

Ключевые слова: болгарский язык, болгарские диалекты, болгарская диалектная фонетика, Бессарабия.

Yv. H. Ylyev,

Candidate of Philology,

Associate Professor,

Plovdiv University Lyuben Karavelov, Branch Kardzali,

26 Belomorski Blvd., 26, Kardzali, 6600, Bulgaria,

tel : +359886787696,

ivan_iliev20002000@yahoo.com

M. R. Heorhiyeva,

Assistant,

Plovdiv University Lyuben Karavelov, Branch Kardzali,

26 Belomorski Blvd., 26, Kardzali, 6600, Bulgaria,

tel : +359887083661,

mrg2002@abv.bg

REMAINS OF „E WIDE” (ê) IN THE BESSARABIA BULGARIAN MANNER OF SPEAKING

Summary

The article treats the presence of the specific sound wide ê (æ) in the place of the Old Bulgarian big *yus* and big *yer* in two Bessarabian Bulgarian dialects – those of the villages of Kalchevo and of Vinogradnoe, Bolgrad region. So far, the phenomenon has not been noticed by the researchers of the Bulgarian dialects in Ukraine, including the authors of *Атлас болгарских говоров в СССР* (Atlas of the Bulgarian Dialects in USSR) and S. Topalova, who wrote a monograph on the Kalchevo dialect. In the article we show many examples of the use of the sound ê (æ). For instance: *Удър̀и гу със пр̀ечкътъ, удър̀и гу със пр̀чкътъ ..., удър̀и гу със пр̀чкътъ ну гър̀б̀е́ ..., дъ му ст̀игни ък̀ела* ‘Hit him with the stick, hit him with the stick, hit him with the stick on the back, so that he could become a wise man’ (Kalchevo); *На г̀е́с сид’а̀х! Нъ г̀ъс к̀ту сид̀иш, т̀д пуч̀ивьш. Ми нъ г̀е́с, нъ ж̀д̀пътъ съ д̀умъ ...* ‘I was sitting on my bottom. When you sit on your bottom, you take a rest. On your bottom, it is called this way ...’ (Vinogradnoe). We also make a statement that the sound ê (æ) has been transferred to Kalchevo and Vinogradnoe by the inhabitants of the nearby village of Golitsa, where initially the sound was in normal use, although it is no longer preserved, since the original Golitsa dialect has disappeared.

Keywords: Bulgarian language, Bulgarian dialects, Bulgarian dialectal phonetics, Bessarabia.

Над̀йшла до редак̀ц̀и́ 18.09.2017 р.